דאָס רומעניש אידנטום אין קלעם

(א בריוו פון בוקארעסט)
(ספעצ. פאר "דאָס אידישע וואָרט")
פון י. יעווין

("איטא")

אַן אָפענער בריוו צו דער קאנאדער ציוֹנ. אָרגאַניזאַציע

פון ב. צוקערמאַן, סאסקאטון

א זאמל־פּלאַץ פאר מערקווירדיקע און אויס־טערלישע מענשן

THE ISRAELITE PRESS
The only Jewish News-paper in Western Canada.
אידישע וואָרט
Office and Place of Business: Israelite Press Bldg., 165 Selkirk Ave., E.
Published daily except Saturday and Sunday.
ENTERED AS SECOND-CLASS MAIL MATTER AT OTTAWA.
Subscription: $6.00 per year.
Established 1910 Phones: 55 409—52 213
WINNIPEG — MANITOBA

די דערוואַרטעטע וואַלן אין מאַניטאָבא

שוין א לייִנגערע צייט ווי עס טראָגן זיך ביי אונז ארום קלאַנגען, אז די פּראָווינציעלע רעגירונג וועט ניט דערציען ביז צום סוף פון איר טערמין, וואָס ענדיקט זיך קומענדיקן זומער. נאָר זי וועט פאררופן נייע וואַלן נאָך דעם הארבסט. די דאָזיקע קלאַנגען האָבן זיך באַזירט אויף געוויסע האַנדלונגען פון דער רעגירונג, — געוויסע הנחות וואָס זי האָט געמאַכט פאר די דאָרפישע וויילער, פון וואַנען זי שעפּט אירע הויפּט־כחות, וועלכע מען האָט אָנגענומען ווי א צייכן, אז זי גרייט צו די וויילער צו באַלדיקע וואַלן.

צי די הנחות זיינען געווען ריכטיק צי ניט, אָבער לעצטנס איז עס געוואָרן אַלץ קלערער, אז פּרעמיער ברעקען האָט יעדנפאַלס אין זינען די מעגלאַכקייט פון באַלדיקע וואַלן. נאָכדעם ווי ער האָט פאָרגעשלאָגן צו די אָפּאָזיציע פירער זיין פּלאַן פון א יוניאָן רעגירונג, האָט ער דערקלערט, אז ווען אזא רעגירונג זאָל פאָרמירט ווערן וועט זי זיך ווענדן צום פאָלק פאר זיין גוטהייסונג. אנדערש וועלן קיין וואַלן ניט פאררופן ווערן, "וואו עס וועט ניט ווערן קלאָר, אז די אָפּאָזיציע פירער זאָגן זיך אָפּ פון דעם יוניאָן רעגירונג פּלאַן".

און די אָפּאָזיציע פירער, אויסער דעם ליבעראַלן, האָבן זיך פון דעם פּלאַן אָפּגעזאָגט, און באַזונדערס קאטעגאָריש האָט זיך פון אים אָפּגעזאָגט דער פירער פון דער גרעסטער אָפּאָזיציאָנעלער גרופּע, דער קאָנסערוואַטיווער.

עס זעט דערפאַר אויס צו זיין גאַנץ זיכער, אז דער קאָקוס פון די רעגירונגס מיטגלידער פון דער לעגיסלאַטור פאררופן פון פּרעמיער ברעקען אויף מאָרגן וועט פארהאַנדלען די פראַגע פון באַלדיקע וואַלן, און וועט זי באַשליסן.

און אזוי ווי פּרעמיער ברעקען זעט אויס צו זיין גענייגט צו באַלדיקע וואַלן, און די אָפּאָזיציאָנעלע גרופּן האָבן אויך ניט וואָס אויסצוזעצן קעגן דעם (די קאָנסערוואַטיוון, יעדנפאַלס, זיינען פאר באַלדיקע וואַלן), וועט דער באַשלוס גיכער פון אַלץ זיין פאר וואַלן דעם האַרבסט.

עס בלייבט בלויז צו ווינשן, אז דער דאַטום פון די וואַלן זאָל ניט אויספאַלן צו נאָענט מיטן דאַטום פון די מוניציפּאַלע וואַלן, כדי די מוניציפּאַלע פּראָבלעמען זאָלן ניט פאַרטונקלט ווערן פון די פּראָווינציעלע.

די דייטשע געפאַר

ערב דער פאַשיסטישער "אַנגריף פאַרזאַמלונג" אין האַרצבורג לעצטן זונטאָג, האָט היטלער געזעען זיך מיט פּרעזידענט הינדענבורג, און גערעדט מיט אים א שמועס. וואָס זיי האָבן גערעדט, איז געוויס ניט באַקאַנט. עס ווערט אָבער פאַרשטאַנען, אז דער פּרעזידענט האָט אינם משך פונם שמועס געוואָרנט היטלערן קעגן אומגעזעצלאַכקייטן.

יעדנפאַלס האָט זיך ביי דער האַרצבורגער פאַרזאַמלונג געהערט א נייער טאָן אין די היטלעריסטישע רעדעס: זיי האָבן פאַרבויגן דעם אַנטיסעמיטיזם אין די העצעס, און זיי האָבן גערעדט וועגן איבערנעמען די מאַכט אויף א געזעצלאַכן אופן, מיט דער הילף פון די אַנדערע נאַציאָנאַליסטישע אָרגאַניזאַציעס וואָס האָבן זיך איצט מיט זיי פאַרבונדן אינם קאַמף קעגן דער ברונינג רעגירונג, — כאָטש איין היטלעריסטישער רעדנער האָט דערקלערט, אז נאָכדעם ווי זיי וועלן איבערנעמען די מאַכט וועלן זיי אָפּשטויסן זייערע מיטהעלפער אָן א זייט.

אויב דער ברונינג רעגירונג איז געלונגען צו האַלטן די היטלעריסטן אין א געוויסער מאָס אין צוים בעת זיי האָבן זיך באַנוצט אין זייער קאַמף מיט אומגעזעצלאַכע מיטלען, וועט איר זיין א סך שווערער צו קעמפן קעגן זייער נייער טאַקטיק. די ברונינג רעגירונג האָט אין רייכסטאַג קיום א מערהייט פון עטלאַכע שטימען, און דאָס אויך ניט קיין זיכערע. זי קאָן אַזוי זייער לייכט דורכפאַלן, ווען די קאָמוניסטן זאָלן, ווי דער שטייגער איז, שטימען קעגן איר צוזאַמען מיט די פאַשיסטישע און נאַציאָנאַליסטישע עלעמענטן.

און דאַן קאָן זיך עפענען א "געזעצלאַכער וועג" פאר די היטלעריסטן צו פאַרכאַפּן די מאַכט, און ווען זיי וועלן שוין האָבן זי אין זייערע הענט, וועלן זיי ווייניק צערעמאָניען זיך מיט דער געזעצלאַכקייט.

ניט די קאָמוניסטן און ניט די סאָציאַליסטן וועלן דולדן א פאַשיסטישע הערשאַפט, און א דיקטאַטור פון היטלערן קאָן פירן צו דעם בלוטיקסטן בירגער קריג אין דייטשלאַנד און אויך צו זייער ערנסטע אינטערנאַציאָנאַלע קאָנפליקטן. "די דייטשע געפאַר" איז אַזוי ניט א געפאַר בלויז פאר דייטשלאַנד, נאָר פאר דער גאַנצער וועלט.

דער פאַל פון דער קירך אין שפּאַניע

שפּאַניע איז געווען ניט דאָס איינציקע לאַנד וואָס די קירך האָט געהאַלטן אונטער איר פינסטערער מאַכט פאר הונדערטער יאָרן. שפּאַניע איז אויך ניט דאָס איינציקע לאַנד וואָס איז ביי אונז, אידן, פאַרבונדן אין זכרון מיט בלוטיקער אינקוויזיציע און גרויזאַמע רדיפות.

אָבער שפּאַניע האָט פאַרנומען דעם אויבנאָן אין דער הינזיכט. די קירך האָט דאָרטן געהאַט א שטאַרקערן אָנהאַלט, ווי וואו ס'איז אַנדערש. און האָט דערפירט דאָס מעכטיקע און בליענדיקע לאַנד צום שעוול פון אָפּגרונט; און ערגעץ זיינען די רדיפות אויף אידן און אַנדערש־גלויביקע בכלל ניט געווען אזוי גרויזאַם, און ערגעץ איז די אינקוויזיציע ניט געווען אזוי אוממענשלאַך און בלוט־דאַרשטיק, ווי אין שפּאַניע.

אָבער איצט איז געקומען דער טאָג פון רעכענונג. דאָס שפּאַנישע פאָלק האָט פון זיך אַראָפּגעוואָרפן דעם יאָך פון דער קירך, אַראָפּגעוואָרפן מיט צאָרן. אין די אַלטע גאַסן פון די שפּאַנישע שטעט, וואָס געדיינקען נאָך די פייערלאַכע פאַראַדן אָנגעפירט פון גלחים, וואָס זיינען געגאַנגען מקריב צו זיין מענטשלאַכע קרבנות צו זייער גאָט פון ליבע, צו דער פרייד פון דעם ווילדן המון, — איבער די זעלבע גאַסן לויפן איצט גלחים צו באַהאַלטן זיך פונם צאָרן פונם המון, און עס ציען זיך דעמאָנסטראַציעס מיט אויסרופן "נידער מיט די קירך! נידער מיט די גלחים!"

און די דערוויילטע פון שפּאַנישן פאָלק האָבן כמעט איינשטימיק באַשלאָסן צו מאַכן א סוף צו דער הערשאַפט פון דער קירך, אָפּטיילנדיק זי פונם שטאַט און באַשריינקענדיק אירע רעכט. און עס האָט זיך ניט געפונען קיין הויכע שטימע וואָס זאָל פּרובירן פאַרטיידיקן און באַשיצן זי.

און פון שפּאַניע לויפן איצט פונם פאָלקס צאָרן אין גלות גלחים, פונקט ווי עס זיינען פריער געלאָפן אידן און מאַראַנען, געטריבן פון דער גרויזאַמער, באַרבאַרישער גלח'ישער אינקוויזיציע.

די קאַטוילישע קירך אין שפּאַניע שניידט דאָס וואָס זי האָט פאַרזייט. אפשר איז עס נאָך איר גליק, וואָס מען באַרויבט זי איצט פון פון איר מאַכט, און אזוי ווערט געלאָשן דער צאָרן פון פאָלק. אַנדערש וואָלט איר מפּלה געווען א גרעסערע און אַגריזנדלאַכערע, — ווי די מפּלה פון דער אַלמעכטיקער רוסישער קירך פון די צאַרישע צייטן, וועלכע ליגט איצט אין שטויב.